

HOLLANDFESTIVAL 76

**Amsterdams Philharmonisch
Orkest**

programma

Holland Festival

woensdag 16 juni 1976 – 20.15 uur

Concertgebouw – grote zaal

AMSTERDAMS PHILHARMONISCH ORKEST

dirigent: JOHN GIORDANO

1.

Suite uit „Quo Vadis”

Miklos Rozsa
geb. 1907

2.

Suite uit „The Red Pony”

Aaron Copland
geb. 1900

Morning on the Ranch

The Gift

Circus Music

Dream March

Walk to the Bunkhouse

Happy Ending

PAUZE

3.

Psycho (A Narrative for String Orchestra)

Bernard Herrmann
(1911–1975)

Prelude: The City; The Rainstorm.

The Madhouse; The Murder; The Water; The Swamp.

The Stairs; The Knife; The Cellar.

Discovery; Finale

4.

Suite uit „The Wind and the Lion”

Jerry Goldsmith
geb. 1930

5.

Symfonische dansen uit „West Side Story”

Leonard Bernstein
geb. 1918

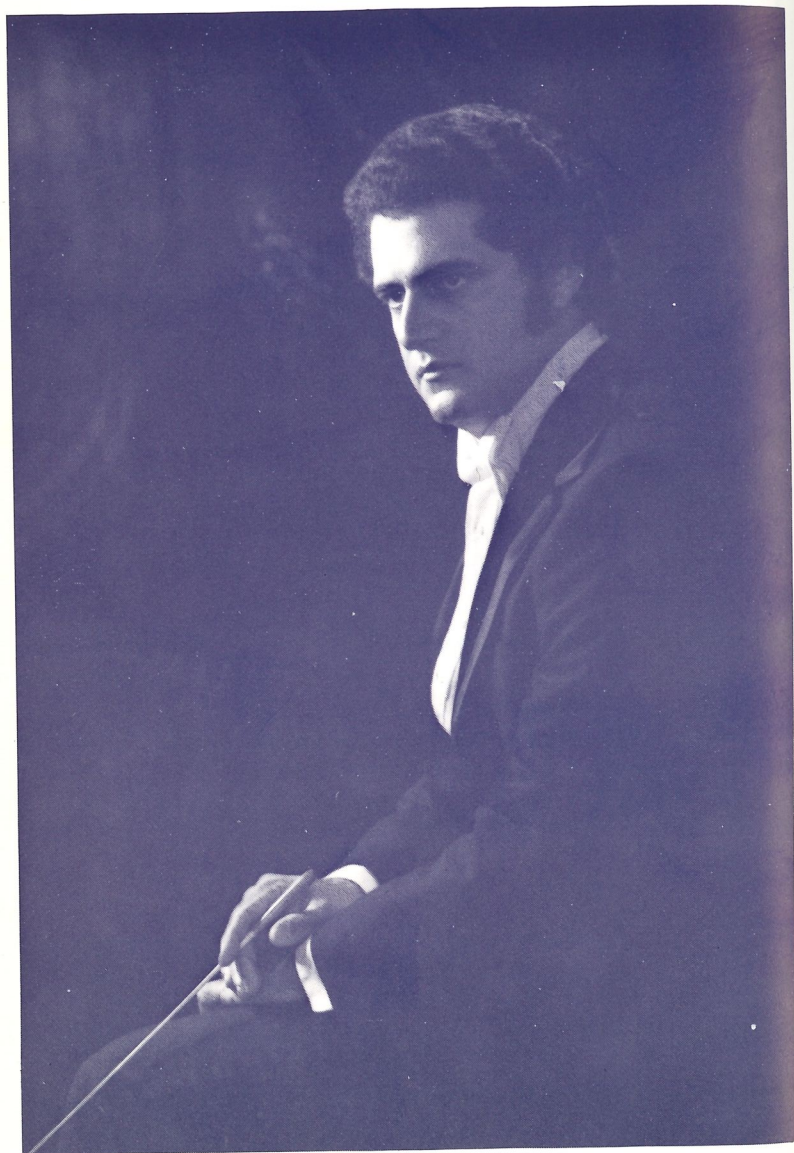
JOHN GIORDANO

Na in eigen land te zijn afgestudeerd, o.a. in kompositie, vertrok John Giordano in 1965 met een Fulbright-beurs naar Brussel, waar hij zijn studie tenslotte met een Premier Prix afsloot.

Terug in de VS, werd hij in 1971 benoemd tot artistiek leider en dirigent van het Fort Worth (Texas) Symphony Orchestra, met welk ensemble hij in Texas al gauw opvallende successen boekte. Daarnaast bleef hij overigens verbonden aan het Youth Orchestra of Greater Fort Worth, waarmee hij al eerder, in 1969, in Europa optrad en waarmee hij in 1973 een tweede Europese toernee maakte.

Als gast-dirigent trad hij inmiddels op met verschillende Amerikaanse en enige Europese orkesten en sinds 1973 is hij artistiek directeur en voorzitter van de jury van het Internationale Van Cliburn Concours.

Met het Amsterdams Philharmonisch Orkest treedt hij vanavond voor het eerst op.

FILMMUZIEK VERDIENT EEN RUIMER AANDACHT

„Wanneer moet het af?” vroeg de komponist, die bij een Hollywood-producent was ontboden. De dikke heer nam een sigaar uit zijn mond en brulde: „Gisteren!” Een anekdote, die aangeeft in welke sfeer vaak over de finishing touch van een filmproductie wordt besloten.

Helemaal in de slotfase realiseren producenten zich dat er eigenlijk best muziek aan de beelden kan worden toegevoegd. Dat verlangen wordt sterker naarmate de regisseur niet helemaal de illusies heeft kunnen uitdrukken, die hij voor ogen had. Misschien kan de komponist daar nog iets aan doen. De smakelijke bessensap over de mislukte pudding met andere woorden.

Zonder dat de producenten het zichzelf helemaal bewust waren, begrepen zij misschien toch het belang van een muzikale illustratie bij de beeldenreeksen. Klanken weten het gemoed van de toeschouwer vaak direkter te bespelen – hij zit er middenin! – dan de beelden op het scherm dat vermogen. Maar van hun werking is hij door hun abstracte karakter zich minder bewust. Er is een storing in het geluid voor nodig om die aanzienlijke rol van de muziek – en het andere geluid – duidelijk te maken.

Dat filmmuziek in zijn waarde wordt onderschat en helaas verdwijnt als de film is uitgedraaid, heeft natuurlijk wel te maken met die stiefmoederlijke rol achteraan in het filmproces. Komponisten, die het zich kunnen veroorloven – zoals Fellini's Nino Rota – weigeren zo te werken. Ze willen geen sluitpost zijn en bedingen het hele ontstaansproces van de film mee te maken. Al komen filmkomposities in haast tot stand, kwaliteit sluit dat beslist niet uit.

Uiteraard kan men ook stellen dat filmmuziek een zeer komplementaire rol speelt en dus bezwaarlijk op een zelfstandige plaats aanspraak mag maken. Zelfs als men erkent dat er veel rommel wordt geproduceerd – Carmiggelt sprak in dit verband eens over glycerinmuziek – dan blijft er nog veel over dat ten onrechte werd verontachtzaamd. Muziek die een plaats in de concertzaal verdient, zoals vroeger toneel- en balletmuziek, die promotie bereikte.

In de Verenigde Staten en Engeland zijn concerten van filmmuziek niet ongewoon meer en trekken een enthousiast publiek.

Gewoonlijk bestaat de indruk dat speciale muziek voor de film pas omstreeks 1930 met de intrede van de geluidsfilm van betekenis werd. Maar niets is minder waar. Theaters bedienden zich wel druk van bestaande muziek, maar er werd ook speciaal voor de film gekomponeed. En bij voorstellingen, waar men veel publiek bij verwachtte, loonde het dan de moeite orkesten tot zeventig man toe voor het doek te installeren. In de middag zat er alleen een pianist.

Met name in Frankrijk voelden komponisten van naam zich geroepen voor het nieuwe medium te schrijven. Van Saint Saëns en Ravel zijn composities bekend, maar ook Milhaud, Satie, Arthur Honegger en Georges Auric lieten zich niet onbetuigd. Daarbuiten waren Hindemith, Eisler, Britten, Williams en Sjostakowits geïnteresseerd.

Nog belangrijker was dat er muziekschrijvers kwamen, die filmscores als een specialistische werkzaamheid gingen zien, meestal later door henzelf gedirigeerd voor omvangrijke orkesten, die Hollywood er in zijn goudste dagen graag voor over had. Die specialisering was nodig, want de film-dirigent moet bij het vastleggen van muziek, die vaak in tienden seconden precies dient overeen te stemmen met de beeldmontage, drie ogen hebben: één voor de geprojecteerde film, één voor het orkest en één voor de sekondenteller . . . .

De opkomst van de langspeelplaat in de jaren vijftig leek bredere kansen te gaan bieden aan een bestendige vorm van de filmmuziek. Maar dat verkeerde in het tegendeel. De authentieke filmmuziek moest steeds meer plaats maken voor goedkope popmuziek, die in de marge van de film dan weer lucratieve platenoplagen voor de filmmaatschappijen met zich mee bracht. De terugkeer naar de serieuzere komponisten de laatste tijd bewijst echter dat kwaliteit ook hier op den duur wint.

1.

„QUO VADIS” (1951)

Komponist: Miklos Rozsa

Regie: Mervyn Leroy

Medespelenden: Deborah Kerr, Robert Taylor, Leo Genn

Productie: Metro Goldwyn Mayer

Een typisch Hollywood-spektakel over vroege Christenen, die in het jaar 64 moeten lijden in het Rome van keizer Nero. De stad gaat in vlammen op en de beruchte despoot pleegt zelfmoord. Het klassieke verhaal geeft breed de ruimte aan orgies. Ondertussen raakt veldheer Marcus Vinicius, teruggekeerd met zijn legioenen uit West-Europa, verliefd op de gegijzelde koningsdochter Lygia.

De in 1907 in Boedapest geboren komponist Miklos Rozsa, studeerde in Leipzig en schreef later in Londen balletmuziek voor Anton Dolin. In 1936 verbond hij zich aan de onderneming van Alexander Korda. Hij legde eer in met oosters georiënteerde muziek voor „De dief van Bagdad” en „Jungle Book”, tweemaal voor Korda. Daar zou Hollywood hem voorlopig op vastpinnen. In tweede instantie kreeg Rozsa echter de naam specialist te zijn voor psychologische films. In de jaren na de tweede wereldoorlog hield dat een bijdrage in voor „The lost weekend” van Billy Wilder en „Spellbound” van Alfred Hitchcock.

„Quo Vadis” zette een nieuw tijdperk voor de Hongaarse immigrant in. De generatie van komponisten met een lichtelijk pathetische bombast in de begeleiding van pompeuze Hollywood-beelden, nam zo’n vijftienvig jaar geleden afscheid en Rozsa en Tiomkin waren de jongere talenten, die het brede avonturenwerk konden overnemen. In de vele tientallen scores van Rozsa komen de historische films het talrijkst voor, van „Ivanhoe” tot „Julius Caesar” tot „Ben Hur” en „El Cid”. De komedie van Wilder „The private life of Sherlock Holmes” uit 1970 is zijn meest recente werk.

De „Quo Vadis”-muziek, verwerkt in een suite, bracht de komponist tot een grondige research. Drie muziekkulturen moesten er in de film hoorbaar worden gemaakt, die van de Romeinen, die van de Christenen en die van de (meest Oosterse) slaven. Door deductie uit volgende tijdperken, waar wel de muziek van bekend is gebleven, kwam Rozsa tot zijn doel. De suggestie van oude koperinstrumenten wist hij via merkwaardige omwegen te bereiken. Alleen de blazers mochten de melodieën ontwikkelen, de strijkinstrumenten was vanwege het historische realisme een pizzicato-rol toebedeeld.

(„Quo Vadis-suite” Capitol P 456)

Peter Ustinov als keizer Nero in „Quo Vadis”.

2.

„THE RED PONY” (1949)

Komponist: Aaron Copland

Regie: Lewis Milestone

Medespelenden: Myrna Loy, Robert Mitchum, Peter Miles

Productie: Republic Pictures

De hartstochtelijke vriendschap van het zoontje van een ranch-houder. Tom krijgt een veulen, Galiban, dat na enige tijd de vrijheid kiest. John Steinbeck schreef zelf het scenario naar zijn gelijknamige novelle, die in 1938 in de bundel „The long valley” verscheen en die een top in beschrijvingskunst vertegenwoordigde.

Republic was een maatschappij, die zich voornamelijk met het maken van eenvoudige westerns bezig hield. Toen men de rechten van Steinbeck kocht van het verhaal over een opgroeiende knaap, besloot men er een prestigeproductie van te maken.

Aaron Copland – ook toen in de concertzaal al zeer bekend – werd aangetrokken als grote naam, samen met Lewis Milestone. In 1943 had Copland trouwens al de muziek geschreven bij een ander Steinbeck-verhaal: „Of mice and men”.

De komponist, die eens stelde „dat het kulturele niveau van de muziek verhoogd zou kunnen worden als er betere filmmuziek werd geschreven”, heeft maar beperkt voor de film gewerkt. Een Oscar verdiende hij, ondanks conflicten met William Wyler in hetzelfde jaar 1949, voor zijn muzikale bijdrage aan „The heiress”. Zijn meest recente bijdrage dateert uit 1961 voor „Something wild”.

De pastorale suggestie van het Amerikaanse plattelandsleven in „The red pony”, wordt echter nog steeds als de beste van zijn scores beschouwd. Spoedig na de uitbreng van de film maakte de komponist er een suite in zes delen van, die populair werd in het Amerikaanse concertleven.

In die zes delen hoort men achtereenvolgens „Morning on the ranch”, „The gift” (de jongen krijgt het veulen), „Dream march” en „Circus Music” (fantasieën van Tom), „Walk to the bunkhouse” en „Grandfather’s story”, herinneringen aan het oude westen, daarna afgerond in een variatie op de ouverture met „Happy ending”. („The Red Pony Suite”, Decca DL 9616)

De romantisch gearde verhalen van John Steinbeck hebben herhaaldelijk filmers, maar ook komponisten geïnspireerd.

PAUZE

3.

„PSYCHO” (1960)

Komponist: Bernard Herrmann

Regisseur: Alfred Hitchcock

Medespelenden: Anthony Perkins, Janet Leigh, Vera Miles, John Gavin

Productie: Paramount Pictures

Een nachtmerrie van een griezelfilm, één van de meest aderstollende uit de carrière van de master met Anthony Perkins als een zoon, die te lang onder moeders vleugels bleef, een moord in de douche van een motel, een Victoriaans landhuis, kortom een film vol met geraffineerd uitgezette effecten. En voor de kenners een tuiltje Freud.

Bernard Herrmann, die eind vorig jaar overleed, juist na het voltooien van de muziek voor Scorese's film „Taxi Driver”, werkte bijna tien jaar samen met Alfred Hitchcock. Van „Trouble with Harry” (1955) tot en met „Marnie” in 1964 en dat heeft één van de prachtigste combinaties van regisseur-komponist opgeleverd uit de filmgeschiedenis, want beide kunstenaars bleken in staat tot toppen in hun kunnen te komen.

In „Psycho” zowel als in „North by northwest” en „Vertigo” is met een dreigend, soms schril muzikaal geluid het karakter van Hitchcocks wijze van vertellen versterkt: het onzeker aftasten van een situatie, die iets onheilspellends heeft zonder dat duidelijk is vast te stellen wat.

Herrmann schreef zelf over zijn „Psycho, a narrative for orchestra” dat hij de handeling van het verhaal stap voor stap heeft willen volgen. „Van de eerste, fel aangezette ritmen wordt de spanning verder gebouwd in de verschillende stemmingen van het verhaal, inbegrepen de ijzingwekkende moordscènes en een finale, die de haren te berge laat rijzen. In het gebruik van louter strijkinstrumenten voelde ik de zwartwitfotografie een aanvulling te kunnen geven in zwartwit-geluid. Ik geloof dat dit de enige keer in de filmgeschiedenis is geweest, dat er louter strijkinstrumenten voor een film werden gebruikt.”

Toen „Marnie” commercieel niet zo'n succes werd, dwongen de studio's Hitchcock (ondanks diens protest) tot een scheiding van Herrmann. De komponist, die in 1911 in New York geboren was, woonde de laatste jaren van zijn leven in Londen. Zijn eerste filmscore, voor Orson Welles' vermaarde „Citizen Kane” in 1941, schonk hem een brede reputatie. Hij werkte ook nog voor Truffaut en Pim de la Parra's „Obsessions”. (Decca PFS 4173)

Alfred Hitchcock werd in zijn ijzingwekkende beeldvondsten muzikaal gevolgd door Herrmann.

4.

„THE WIND AND THE LION” (1975)

Komponist: Jerry Goldsmith

Regie: John Milius

Medespelenden: Sean Connery, Candice Bergen, Brian Keith en John Huston

Productie: Columbia Pictures

Connery, als Berberhoofdman in Marokko, en president Ted Roosevelt worden in 1904 op afstand tegenstanders, als de eerste een Amerikaanse en haar kinderen ontvoert en een vlooteskader met driftige mariniers orde op zaken komt stellen.

Jerry Goldsmith, in 1930 in Los Angeles geboren, kwam in 1957 via theater- en televisiewerk in de filmbusiness terecht, op het moment eigenlijk, dat de grote maatschappijen de „klassieke” filmmuziek opzij schoven voor de lucratiever pop-begeleidingen minder kostbaar en via de plaat goede reclame betekend voor de film en omgekeerd.

Het pleit al voor Goldsmith's talent dat hij zich in de achtereenvolgende jaren meer dan staande kon houden met scores voor heel verschillende films, al bleek hij meer in het bijzonder de gezochte man voor begeleidingen bij avontuurlijke verhalen. Zijn naam werd dan ook geschreven bij films als „The planet of the apes”, „Freud”, „The list of Adrian Messenger”, „The prize”, „Justine”, „The ballad of Cable Hoque”, „Patton”, „Klute”, „Papillon”, „Chinatown” en nu laatstelijk bij „The wind and the lion”. En dat is dan nog maar een zeer beperkte greep uit het oeuvre van een veelgevraagd komponist.

Over zijn prestaties zei hij eens: „Filmmuziek dient om de blik op het onderwerp te verruimen. Ik probeer dat in de gevoels sfeer te doen en niet zozeer een aanvulling op de actie te leveren”. Zonder bombarie levert hij gedegen, vindingrijk en vaak opwindend vakmanschap, waarbij Goldsmith dan graag gebruik mag maken van ongewone instrumenten en niet zo voor de hand liggende bezettingen.

The International Filmguide 1972 koos hem tot komponist van het jaar. Algemeen werd zijn muziek, die het karakter van de in zichzelf verdeelde generaal Patton karakteriseerde, als zijn beste werk gerekend, maar ook „The wind and the lion”, waaruit een suite werd samengesteld, oogste lof.

Candice Bergen als Amerikaanse de gevangene van Berber-hoofdman Sean Connery.

5.

„WEST SIDE STORY” (1962)

Komponist: Leonard Bernstein

Regie: Jerome Robbins / Robert Wise

Medespelenden: Natalie Wood, Richard Beymer, Russ Tamblyn, Rita Moreno, George Chakiris

Productie: Mirisch Pictures

Russische immigranten en hun kinderen hebben een belangrijke artistieke rol in de States gespeeld en zo was het ook met Leonard Bernstein, in 1918 in Massachusetts geboren en al vroeg als een veelzijdig muzikaal genie ontdekt. Nog maar net 25 viel hij voor de zieke Bruno Walter in als dirigent van het New York Philharmonic Orchestra. Niet lang daarna werd hij de eerste man van dit orkest. Zijn vele activiteiten daar, voor de jeugd en tijdens lange toernees over de hele wereld, hebben ongetwijfeld wat tegengehouden, dat hij zich ook als filmkomponist vaker inzette. In 1955 schreef hij voor Elia Kazan muziek bij „On the waterfront”. De suite die hij toen maakte, onderscheidde zich al door de gedurfde synthese van klassieke muziek en de middelen van de jazz, die hij te baat nam, in een sociaal sterk bewogen geschiedenis van mannen in de haven van New York in gevecht met de vakbondsmafia.

Die stijlopvatting – waarbij vaak de progressieve jazz van Stan Kenton ter sprake is gebracht – zette hij door in „West Side Story” uit 1957, de overbekende toneelmusical gebaseerd op „Romeo en Julia” en voor deze gelegenheid omgezet in een bloedige strijd tussen twee jeugdbenden in de armere wijken van New York.

Bernstein schreef tevoren al drie andere musicals: „On the town”, „Wonderful town” en „Candide”, waarvan zeker de laatste in Europa veel te onbekend gebleven is (iets voor onze opera?) en steeds was Jerome Robbins de man met wie hij in nauwe samenwerking een sterk dans-element in die musicals bracht.

De verfilming, waarmee in augustus 1960 werd begonnen, bracht de verrassende vondst dat Robbins zijn dansers in realistische sloppen liet bewegen. De verrassende openingsscènes van de film tonen dat. Later moest hij de regie aan Robert Wise overgeven.

Bernsteins muziek, geschreven voor een theaterorkest van 25 man, werd bewerkt voor een symfonie-orkest van 75 man door Saul Chaplin. „Something’s coming”, „Cool”, „America” en andere songs zijn zo elektrificerend, dat men mag hopen dat Bernstein zich nog eens aan het schrijven zet. (Philips BBL 7277)

„There’s no place for us”: Natalie Wood en Richard Beymer in de filmversie.

CINEMUSICA

In Nederland bestaat sinds enige tijd een vereniging van vrienden van de filmmuziek, Cinemusica, Nederlands centrum voor filmmuziek, een stichting die is voortgekomen uit de Nederlandse afdeling van de Max Steiner Music Society. Inlichtingen via postbus 134, Emmen.

MUZIEK IN DE ZOMER . . . .

Drie zomerconcerten met Mozartprogramma's in de Westerkerk, aanvang 20.15 uur

o.l.v. ANTON KERSJES

1.

donderdag 12 augustus

solist: RONALD MASIN, viool
Eine kleine Nachtmusik KV 525
Vioolconcert A gr. t. KV 219
Parijse symfonie KV 297

2.

donderdag 19 augustus

solist: HAN DE VRIES, hobo
Symfonie KV 201
Hoboconcert KV 314
Linzer symfonie KV 425

3.

donderdag 26 augustus

soliste: EMMY VERHEY, viool
Ouverture Le nozze di Figaro
Vioolconcert in G gr. t. KV 216
Posthoornserenade KV 320

Kaarten à f 7,50 (CJP/Pas 65 f 5,-) vanaf 29 juli verkrijgbaar bij Cisca-
Uitkrant in de Stadsschouwburg, bij de VVV-Theaterbespreekbureaus en op
de avond van ieder concert vanaf 19.15 uur aan de kerk.

ÈN MUZIEK NA DE ZOMER

Serie 6 x APHO

Concertgebouw – 20.15 uur

Prijs per abonnement: f 30,- (a.i.)

I. zaterdag 25 september 1976

dirigent: ANTON KERSJES

solist : JEAN PIERRE RAMPAL, fluit
Mozart   Andante voor fluit KV 315
Mozart   Fluitconcert KV 313
Bruckner   Symfonie nr. 6

II. zaterdag 9 oktober 1976

dirigent: ANTON KERSJES

soliste : ELLY AMELING, sopraan
o.a.
Mozart   Symfonie KV 534
Mozart   Concertaria's
Ravel   Shéhérazade

III. dinsdag 16 november 1976

dirigent: SERGE BAUDO

solist : NICOLAI PETROW, piano
Mouret   Symphonie
Tsjaikowsky   Pianoconcert nr. 1
Schumann   Symfonie nr. 4

IV. zaterdag 15 januari 1977

dirigent: KEES BAKELS

soliste : LIANA ISAKADZE, viool
Prokowiedj   Vioolconcert nr. 1
Tsjaikowsky   Symfonie nr. 6

V. dinsdag 1 februari 1977

dirigent: ELIAHU INBAL

solist : ZINO FRANCESCATI, viool
o.a.
Saint-Saëns   Vioolconcert nr. 3
v. Beethoven   Symfonie nr. 4

VI. dinsdag 8 maart 1977

dirigent: ANTON KERSJES

soliste : RUTH LAREDO, piano
Zemlinsky   Sinfonietta
Rachmaninow   Rapsodie op een thema van Paganini
R. Strauss   Don Quichotte op. 35

(Wijzigingen voorbehouden)

GAUW

PER GIRO BESTELLEN

U bestelt de abonnementen à f 30,- voor Serie 6 x APHO door overmaking van het totaal verschuldigde bedrag (vermeerderd met 55 cent portokosten per bestelling, dus niet per abonnement) op Gemeente Girorekening A 3031 t.n.v. Amsterdams Philharmonisch Orkest, Bloemgracht 32-34, Amsterdam. Houders van een postrekening maken het bedrag over op rekening nummer 13.500 t.n.v. Gem. Giro Amsterdam, t.g.v. A 3031 t.n.v. Amst. Philh. Orkest enz.

Vermeldt Uw girokaart Uw **juiste en huidige** adres?

Aldus bestelde abonnementen worden zo strikt mogelijk in volgorde van binnenkomst der betalingen ingedeeld, en worden U tijdig per post thuisgestuurd.